

DZIESIĄTEK (68) *sb m*

Oba e jasne.

sg N dziesiątek (29). \diamond *G* dziesiątka (7). \diamond *A* dziesiątek (17). \diamond *I* dziesiątki(e)m (4). \diamond *L* dziesiątku (3). \diamond *pl N* dziesiątki (1). \diamond *G* dziesiątk(o)w (1). \diamond *A* dziesiątki (5). \diamond *I* dziesiątkami (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. Zbiór, grupa złożona z dziesięciu jednostek; decuria *Mqcz, Cn; decas, decem, decussis Cn (66)* : *Mqcz* 79b; *GrzepGeom* I4; (poróże były ftárfzym náfzy^m ftá y dzieśiátki/ niż nam teraz tyśiące. *WujJud* A4v; *ModrzBaz* 79; á dzieśiátkami [*chłopi*] chodźić z roboty y ná robotę máią/ y obiedwować y śniadác. *GostGosp* 160.

dziesiątek czego (14): *LibMal* 1548/148; Decem et princeps, Dzieśiátnik Hetman nád dzieśiátkiem miałt álbo Rot/ Rotmiłtr. *Mqcz* 79a, 64a, 208a [2 r.]; *RejAp* 144v; *BielSpr* 13; iż w niektorey męfzczyźnie náturey mocney náyduie fie przed dzieśiátkiem lat nafienie/ á w tym też wątpliwości niemálf że fie miedzy żydy bárzo młodo żenią y zá mąż wydawáią *CzechRozm* 137v, 256; iefzczte to nie wielką fumá/ v dzieśiátká grofzy pożytku rocznego [...] grofz ábo pułtorá odłóżyć *GrabPospR* N4v, Mv [2 r.], M2, N4. *Cf Wyrażenia.*

W połączeniu z liczebnikiem głównym (1): Item powyada yfz dwa dzyeśfýathky popyelicz y kuną [...] panu fwemu vkradła *LibMal* 1548/148.

Zwrot: »na dziesiątki rozdzielić, podzielenie« = *decuriare, decuriatio Calep (2 : 1)*: *Calep* 293a [2 r.]; Miáfto ná dzieśiátki rozdzielić [...] áby Dzieśiátnik wiedział co fie w dziewiáci domiech dzieie *GostGosp* 144.

Wyrażenia:bibl. »dziesiątek sprawiedliwych« (1): Iákoby y Sodomę był obronił/ y od przepáści záchował/ by w niey było ácz nie dzieśiátek fprawiedliwych. *CzechRozm* 256.

»dziesiątek żołnierzow, sług, ludzi« [szyk 3 : 1] (2 : 1 : 1): *Contubernium, Towárystwo Burfa/ Rota/Włáfnie Dzieśiátek żołnierzow. Mqcz* 64a, 208a [2 r.]; Decan miał ludzi pod fwą fprawą pod iednym Namiotem dzieśiátek: Zwáli tho contubernium, álbo manipulus, iż fpolną ręką czynili z nieprzyáicielem. *BielSpr* 13.

Wyrażenie przyimkowe: »po dziesiątku« = *dziesiątkami; decimum Mqcz (2)*: *Mqcz* 79a; máią to ták w ftofy wkłádác: Cegłę tyśiácami/ Gonty kopámi [...] coby to ták przyftápiwfzy zliczył/ iáko talery po dzieśiátku. *GostGosp* 162.

a. W funkcji liczebnika abstrakcyjnego (1) : Dzieśiátek licźba/ iefth nazaczniefyza *KłosAlg* A4.

b. Cząstka rózańca, dziesięć Zdrowás Maria i odpowiednie zmienne modlitwy; też gałka w rózańcu oddzielająca każdą dziesiątkę (41) : Piętnáście Paćierzy przydáiemy zá pięć napředniefyfzych ran/ Pánu náfzemu/ częfto w káżdym dzieśiátku dziekuiąc. *LatHar* 508; Albo zá káżdym Paćierzem/ y dzieśiátkiem Anyelkfkiego pozdrowienia/ w Zołtarzu/ Wianku/ y Koronce/ rozbieráiąc krotko część ktorą żywotá Páńkfkiego/ albo Pány Maryey *LatHar* 514; Pierwfzy Dzieśiátek. Wierzę w Bogá Oycá. áż do końcá. Oycze náfz/ y trzykroć Zdrowás Márya/ áż do końcá. *LatHar* 516; á ná początku káżdego dzieśiátká/ Paćierz przydáiąc *LatHar* 525, 518, 519, 521, 522, 526 (41); [paciorki kryształowe, dziesiątki pozłociste, srebrne, w nich krzyż także srebrny i pozłocisty *InwMieszcz* 1591 nr 286.]

2. Ogólnikowe określenie pewnej sporej, znacznej ilości nie dokładnie „10” (2) :

Szereg: »dziesiątek albo (i) więcej« (2): Swieczki w Kościele ku chwale Bożey zápálic záluielz/ á przy bieśiedzie dźieśiątká/ albo y więcej świeczek nie záluielz? *WujJud* 181v; bo naydźielz támże z dźieśiątek y więcej tych/ ná ktorých zániecháną pośługę zálófnie lię vłkarża. *LatHar* 328.

Cf **DZIESIĘĆ, PIĘĆDZIESIĄTEK**

SB